

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

УДК 378+371.134.001.4

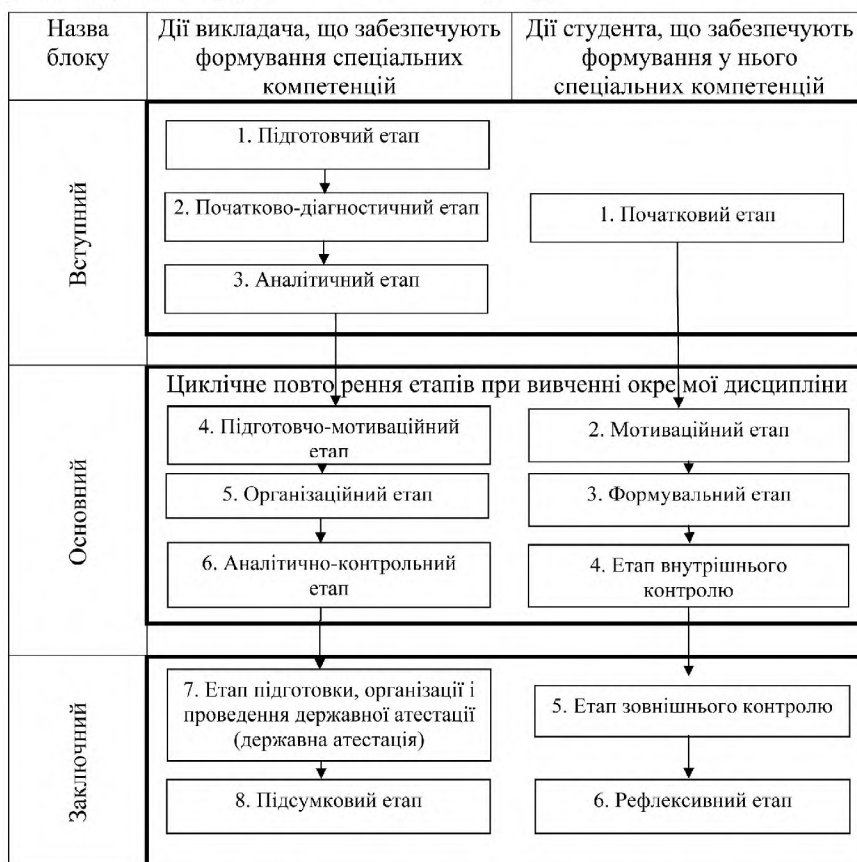
В. В. Гриценко

Метою професійного навчання є підготовка компетентного фахівця, який готовий до якісного виконання своїх посадових обов'язків і конкурентоспроможний на вітчизняному та світовому ринках праці. Підготовка фахівця є складним процесом, що охоплює весь період навчання студентів і залежить від якісної реалізації всіх його компонентів. Компетентний фахівець повинен володіти необхідними для професійної діяльності та існування у соціумі компетенціями, а саме: ключовими (загальними для сучасних фахівців різних спеціальностей), загальнопрофесійними (базовими для всіх фахівців інженерно-педагогічного профілю), спеціальними (спеціальними для вузької галузі професійної діяльності) [1].

На основі аналізу робіт Т. Ю. Удалової [2], І. Г. Захарової [3], В. І. Томакова [4] та власного досвіду була розроблена модель формування спеціальних компетенцій у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю в процесі професійної підготовки.

Мета статті – висвітлення і характеристика моделі формування спеціальних компетенцій у процесі професійної підготовки у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю.

Модель формування спеціальних компетенцій являє собою алгоритм взаємопов'язаних (бінарних) дій викладачів та студентів і у своїй структурі має три блоки: вступний, основний і заключний (див. рисунок).

Алгоритм формування спеціальних компетенцій у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю

Розглянемо зміст моделі формування спеціальних компетенцій та дамо характеристику її етапів.

Дії викладача, що забезпечують формування спеціальних компетенцій у студентів, реалізуються поетапно і складаються з таких блоків:

– вступний:

етап 1 – підготовчий. Мета: розробка інформаційного пакету для проведення початково-діагностичного етапу;

етап 2 – початково-діагностичний. Мета: ознайомлення студентів з інформаційним пакетом, розробка базової характеристики академічної групи, вибір індивідуальної траєкторії навчання (студентами);

етап 3 – аналітичний. Мета: розробка робочих навчальних програм і методики викладання спецдисциплін;

– основний:

етап 4 – підготовчо-мотиваційний. Мета: формування мотивів активного учіння студентів, вибір індивідуальної траєкторії вивчення дисципліни (студентами);

етап 5 – організаційний. Мета: організація діяльності студентів з оволодіння спеціальними компетенціями;

етап 6 – аналітично-контрольний. Мета: визначення рівня сформованості спеціальних компетенцій, коригування отриманих результатів (за необхідності);

– заключний:

етап 7 – державна атестація (підготовка, організація і проведення держаної атестації). Мета: визначення рівня сформованості спеціальних компетенцій;

етап 8 – підсумковий. Мета: оцінювання ролі набутих студентами спеціальних компетенцій (спеціальної компетентності) для майбутньої професійної діяльності.

Як відомо, навчання – це процес взаємодії викладачів і студентів, тому необхідним є виділення етапів формування спеціальних компетенцій, що реалізуються не тільки викладачами, а й студентами в процесі професійного навчання. Дії студента, що забезпечують формування спеціальних компетенцій, складаються з трьох блоків, описаних вище, але зміст

і перелік етапів їх дій є відмітним від етапів дій викладача, тому надаємо перелік і зміст дій студентів:

– вступний блок:

етап 1 – початковий. Мета: ознайомлення з організацією навчального процесу, що передбачає формування спеціальних компетенцій;

– основний блок:

етап 2 – мотиваційний. Мета: формування мотивації учіння, вибір індивідуальної траєкторії вивчення дисципліни;

етап 3 – формувальний. Мета: формування спеціальних компетенцій (спеціальної компетентності);

етап 4 – внутрішнього контролю. Мета: демонстрування рівня сформованості спеціальних компетенцій;

– заключний блок:

етап 5 – зовнішнього контролю. Мета: демонстрування рівня сформованості спеціальних компетенцій, що необхідні для виконання майбутньої професійної діяльності;

етап 6 – рефлексивний. Мета: осмислення ролі набутих спеціальних компетенцій (спеціальної компетентності) для майбутньої професійної діяльності та перспективи їх розвитку.

Формування спеціальних компетенцій у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю – це тривалий процес взаємодії всіх суб'єктів навчальної діяльності (викладачів, студентів, психологів, куратора, колективу випускаючої кафедри, адміністрації факультета і вищого навчального закладу). Формування спеціальних компетенцій відбувається завдяки виконанню всього навчального навантаження студентами згідно з навчальним планом, який передбачає обов'язкове вивчення всіх нормативних та обраної кількості вибіркових дисциплін у відповідній послідовності та складання державної атестації.

Під час учіння у студентів виникають проблеми формування спеціальних компетенцій особистості як майбутнього фахівця – інженера-педагога швейного профілю. Під час навчання студенти проходять три стадії розвитку спеціальних компетенцій, для яких характерні проблеми формування особистості та шляхи їх вирішення (див. таблицю) [5; 6].

Проблеми формування спеціальних компетенцій на різних етапах професійної підготовки

Курс, стадія розвитку (формування) спеціальних компетенцій	Провідна діяльність студентів	Проблеми формування компетенцій особистості	Шляхи вирішення проблеми
1	2	3	4
1–2-й курси. Професійна орієнтація і самоусвідомлення	Навчально-пізнавальна (оволодіння студентами теоретичними знаннями і практичними вміннями)	Адаптація до студентського життя (протиріччя між шкільним і студентським способом життя, поведінка студентів, що відрізняється високим конформізмом, відсутністю диференційованого підходу до власних соціальних ролей)	Проведення адаптаційної програми, що передбачає знайомство з особливостями організації навчального процесу і традиціями, які існують в університеті
3-й курс. Професійна ідентифікація	Навчально-дослідна (активна участь студентів у навчально-дослідній роботі,	Переосмислення обраної професії (відмінності між існуючим уявленням про обрану професію	Формування реалістичного уявлення про обрану професію на основі виробничої

1	2	3	4
	оволодіння уміннями творчо розв'язувати практичні завдання)	і реальним змістом професійної діяльності, характерний інтенсивний пошук раціональних шляхів і форм професійної підготовки, трансформація системи ціннісних орієнтацій)	практики і залучення до навчального процесу фахівців певних галузей
4-й курс. Професійне самоствердження	Навчально-професійна (практична діяльність в умовах професійної підготовки)	Вихід на ринок праці (невідповідність між навчально-професійною і професійно-практичною діяльністю)	Розвиток здібностей для професійної самопрезентації, конкурентоспроможності на ринку праці, творчого ставлення до роботи

Вищезазначені аспекти дають змогу зробити висновок, що формування спеціальних компетенцій у майбутніх інженерів-педагогів можливе за умови реалізації запропонованої моделі формування спеціальних компетенцій та обов'язкового послідовного дотримання всіх її етапів. Проте на практиці можливі проблеми формування спеціальних компетенцій, які полягають у виникненні протиріч між існуючими поглядами студентів на навчання та їх реальною діяльністю під час професійної підготовки. Вирішення цих протиріч полягає у реалізації викладачами відповідних адаптаційних програм для студентів на різних етапах реалізації моделі формування спеціальних компетенцій. У перспективі планується розробити методику викладання спеціальних дисциплін швейного профілю, що забезпечить формування спеціальних компетенцій у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю на високому рівні.

Список використаної літератури

1. Гриценко, В. В. Класифікація компетентностей і компетенцій в освіті: аналітичний огляд / В. В. Гриценко, Г. В. Красильникова // Сучасні інформаційні технології та інно-

ваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми. – Київ – Вінниця : ДОВ "Вінниця", 2008. – С. 35.

2. Удалова, Т. Ю. Формирование специальной информационно-коммуникационной компетенции будущих педагогов-психологов : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Т. Ю. Удалова; Омский государственный педагогический университет. – Омск, 2008. – 23 с.

3. Захарова, И. Г. Модель поэтапного формирования социальной компетенции у будущих инженеров / И. Г. Захарова // Инновации в образовании, 2008. – № 12. – С. 25–32.

4. Томаков, В. И. Теоретические основы формирования экологической компетентности будущего инженера : автореф. дисс. ... докт. пед. наук : 13.00.08 / В. И. Томаков; Курский государственный технический университет. – Елец, 2007. – 48 с.

5. Садон, Е. В. Профессиональные компетенции как психологический фактор деловой карьеры выпускника вуза / Елена Владимировна Садон, Евгений Александрович Могилевкин // Высшее образование сегодня. – 2008. – № 10. – С. 28–32.

6. Подоляк, Л. Г. Психологія вищої школи : підручник / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – 2-е вид. – К. : Каравела, 2008. – С. 79–80.

*Рецензент – кандидат технічних наук, доцент
Красильникова Г. В.*

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**№ 48/2
ЧАСТИНА II**

ББК 68.68

3-41

“Збірник наукових праць” включено до переліку наукових фахових видань України:

“Педагогічні науки” – перелік № 4 (додаток до Постанови президії ВАК України від 09.02.2000 № 2-02/2);

“Психологічні науки” – перелік № 8 (додаток до Постанови президії ВАК України від 11.04.2001 № 5-05/4).

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 14055-3026Р від 24.04.2008.

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького від 25.02.2009 протокол № 7.

Збірник наукових праць № 48/2. Частина II / 3-41 Державна прикордонна служба України, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький : НАДПСУ, 2009. – 218 с.

У збірнику наукових праць уміщено наукові публікації вчених та науково-педагогічного персоналу академії й інших навчальних закладів та наукових установ. Призначений для публікації результатів наукових досліджень. Розрахований на науковців, педагогів та тих, хто цікавиться питаннями науки. Спрямований на ознайомлення громадськості з результатами наукових досліджень.

ББК 68.68

© Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2009

Редактор С. С. Кондратюк

Коректори: В. А. Шликова, І. М. Бабина

Комп'ютерна верстка О. В. Філіпенко

Здано до набору 26.02.2009. Підписано до друку 4.03.2009.

Формат 60x84/8. Гарнітура Arial. Тираж 100 прим.

Ум. друк. арк. 25,34. Обл.-вид. арк. 37,60.

Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3010 від 22.10.2007 р. Зам. № 118

Редакційна колегія:

головний редактор – заслужений працівник освіти України, доктор педагогічних наук, професор Романишина Л. М.;

заступник головного редактора – заслужений працівник освіти України, кандидат педагогічних наук, професор Балашов В. О.;

відповідальний секретар – кандидат педагогічних наук, доцент Полюк В. С.;

члени редакційної колегії за галузевими напрямками досліджень:

педагогічні науки:

голова напрямку – доктор педагогічних наук, професор Грязнов І. О.;

секретар напрямку – кандидат педагогічних наук, доцент Морозов С. М.;

члени редакційної колегії напрямку:

доктор педагогічних наук, професор Галімов А. В.;
доктор педагогічних наук, професор Гушулей Й. М.;
доктор педагогічних наук, професор Поліщук В. А.;
доктор педагогічних наук, професор Руснак І. С.;

психологічні науки:

голова напрямку – доктор психологічних наук, професор Потапчук Є. М.;

секретар напрямку – кандидат психологічних наук, доцент Волобуєва О. Ф.;

члени редакційної колегії напрямку:

доктор психологічних наук, доцент Матеюк О. А.;
доктор психологічних наук, професор Москалець В. П.;
доктор психологічних наук, професор Сафін О. Д.;
доктор психологічних наук, професор Томчук М. І.